

Вашак О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті приділяється увага важливій ролі творів усної народної творчості у процесі трудового виховання дітей дошкільного віку. Розкрита роль народної педагогіки у прищепленні дітям поваги та любові до праці людини. Висвітлені різні види творчості українського народу як головного засобу формування трудових навичок у дітей. Ключові слова. Трудове виховання, роль праці у народній спадщині, твори усної народної творчості, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Зберігаючи кращі здобутки світової і вітчизняної педагогіки, сучасна освіта докладає чимало зусиль для утвердження гуманістичних ідеалів українського народу, спрямованих на розвиток і самореалізацію особистості, прищеплення поваги до праці. Національна доктрина розвитку освіти в Україні XXI століття, Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні освітніми пріоритетами проголошують забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку особистості, а також формування у неї цілісної картини світу [1, 4, 5]. Це спонукає педагогів до реалізації завдань національного виховання дітей. У цьому контексті актуальною постає проблема використання творів усної народної творчості у процесі трудового виховання дітей дошкільного віку.

Життєвий досвід українського народознавства, завжди наголошував на тому, що праця розвиває дитину, підтримує її, допомагає самостверджуватися. Саме тому проблема трудового виховання дітей, раннє залучення до праці завжди була актуальною для українського народу.

У народній філософії праця людини завжди розглядалася як першооснова буття, її внутрішня потреба. Саме вона, з точки зору народу, виховувала матеріальні і духовні цінності людини з раннього віку. З давніх часів суспільство вважало трудове виховання важливим обов'язком кожної дорослої людини, а працю мудрим педагогом.

Трудове виховання є необхідною умовою підготовки сучасних дітей до життя, адже раннє залучення до праці дає їм можливість бути у майбутньому більш самостійними, організованими та активними. Тому дуже важливо, щоб кожна дитина брала активну участь у праці, адже лише за цієї умови, праця буде мати виховний вплив, а відтак, готувати їх до життя в суспільстві.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Про роль трудового виховання дітей у спадщині українського народу, висвітлювали у своїх працях видатні педагоги та громадські діячі М. Грушевський, М. Драгоманов, А. Коменський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Про важливий вплив усної народної творчості на виховний процес дітей було

розкрито в роботах О. Духновича, П. Куліша, О. Пчілки, Л. Українки, Т. Шевченка та ін.

Сучасні вчені Є. Лозинська, Н. Гавриш, К. Крутий, В. Мосіяшенко та інші є продовжувачами ідей видатних педагогів. Сьогодні, учені у своїх дослідженнях досить широко розкривають значення праці у житті народу, а також доводять неоціненну роль трудового виховання як головної умови для формування та всебічного розвитку дитини у сучасних закладах дошкільної освіти через засоби усної народної творчості.

Опрацювання джерельної науково-педагогічної бази свідчить про те, що останнім часом педагоги-практики не надають достатньої уваги українській народній творчості як засобу ознайомлення дітей дошкільного віку з працею дорослих. Цьому є пояснення. Сучасні діти, у переважній більшості, надають перевагу іншим технічним засобам, а не живій мові української народної творчості.

Мета статті полягає у тому, щоб розкрити потенціал української народної творчості як важливої умови трудового виховання та всебічного розвитку сучасних дітей.

Виклад основного матеріалу. Праця є цілеспрямованою, соціально обумовленою діяльністю людини, заснованою на практичному опануванні навколишнього світу, перетворенні його до своїх потреб. У процесі трудової діяльності людина не тільки змінює природу, але й змінюється сама. Ці зміни є багатоаспектними.

На нашу думку, ефективність роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з українською народною творчістю як засобом ознайомлення з працею дорослих залежить від чітко продуманої системи виховного впливу та педагогічних умінь та навичок самого педагога. Тоді праця буде сприяти розумовому, етичному, естетичному, екологічному вихованню, а також фізичному розвитку дитини.

Народна педагогіка визначає такі завдання трудового виховання: підготовка до праці, виховання любові до праці, до людей праці, виховання шанобливого ставлення до хліба, землі, виховання прагнення жити плодами своєї праці, шани праці інших, формування трудової моралі, виховання трудової ініціативи, наполегливості, трудової творчості, бережливості та ощадливості [6].

Український народ завжди мав у своїй педагогічній спадщині велику кількість форм, методів та прийомів залучення до дітей до праці, а також ознайомлення їх з працею дорослих. Все це забезпечувалося різноманітністю форм та методів трудового виховання. На нашу думку, одним з найкращих засобів прищеплення дітям любові до праці, є українська народна творчість. Саме тут, у дітей є можливість спостерігати за працею головних героїв, їх вчинками та вмінням виходити з різних ситуацій, поважати людей праці.

Завдяки творам усної народної творчості, діти пізнають не лише навколишній світ, але й знайомляться з історією, традиціями та культурою українського народу. Окрім того, використання вихователями різного виду художніх творів, активізує емоційно-почуттєву сферу дітей, спонукає їх до

співпереживання з тими, хто працює, за досягнення результату, переконує, що навіть у найскладніших умовах цілеспрямована і працьовита людина зможе чогось досягти.

Специфіка розвитку дітей дошкільного віку полягає у тому, що найкраще вони розуміють і запам'ятовують інформацію через емоції. Пережиті дитиною емоції, які вона виявляє під час читання творів, зумовлюють конкретизацію її знань про сутність праці, вимоги, які вона пред'являє людині, і про те, як праця впливає на розвиток, суспільне визнання особистості. Усе це формує основи внутрішньої готовності дитини до самостійної праці в майбутньому. Позитивний вплив має використання народних прислів'їв та приказок про народні ремесла, про працю, працьовитість людини.

Працю, як могутній чинник виховання, ми можемо побачити у різних видах і жанрах українського народного фольклору: казки, загадки, легенди, міфи. Зокрема, у народних казках змальовані працьовиті, розумні, чесні, правдиві, скромні, доброзичливі люди. Коли дитина занурюється у світ казки, то обов'язково буде ставати на захист людяності, шляхетності, мудрості та працьовитості. Тому у дитячій уяві та фантазії можуть виникати різні події, пов'язані з різними позитивними казковими образами як-то Івасик-Телесик, Котигорошко, Кирило Кожум'яка, що вступили в двобій і знищили змія, а також Ілля Муромець який захистив землю від ворогів та переміг Солов'я-розбійника. Як приклад невтомної праці людини, пошани до хлібороба, ремісників це такі казки як «Колосок», «Дідова дочка і бабина», «Мудра дівчина», «Котик та півник» та інші.

Педагогічний аспект народознавства спрямований на те, щоб діти засвоїли народну мудрість, норми культурної поведінки, набули навичок трудової діяльності. Тому провідними методами етнопедагогіки на першому етапі трудового виховання були: показ, спостереження, повідомлення елементарних знань про працю, зосередження уваги дитини на трудовій діяльності, формування позитивних емоцій, приклад дорослих, старших членів сім'ї та народний фольклор, зокрема українська народна казка [6].

Народна педагогіка не тільки вважала працю головним обов'язком людини, а й наполягала на тому, що свої знання кожна дитина повинна використовувати у практичному житті. Тому, уже з перших кроків дитина залучалась до самообслуговування, господарсько-побутових потреб, догляду за рослинами і тваринами, рукоділля [6].

Кожен вид діяльності відповідав віковій дитини та її фізичним можливостям. Велику роль відігравав і приклад дорослих, зокрема батьків, сприяючи залученню дітей до сільськогосподарської праці з раннього віку.

Щоб заохотити дітей до роботи у нагоді завжди була українська народна творчість яка передавалася в усній формі з покоління до покоління. Це дало можливість і сьогодні почути, загадки, казки, вірші, примовки про важливу роль праці у житті людини. Окрім того, під час використання різних видів творів, народом використовувалися багато засобів емоційної виразності. Саме

через позитивні емоції діти краще запам'ятовували слова і старалися поділитися з однолітками.

Висновки і перспективи останніх досліджень. Таким чином, народна педагогіка завжди намагалася прищепити дітям любов до праці змалечку. Різні форми, методи, прийоми та засоби формування в дітей шанобливого ставлення і любові до рідної землі та праці людини дуже багатий. Це насамперед українська народна творчість, де возвеличується краса наших традицій. Перспективи останніх досліджень вбачаємо у тому, що сьогодні, потужним засобом трудового виховання дітей повинна виступати народна педагогіка яка відіграє важливу роль у процесі всебічного розвитку як самої дитини, так і у процесі національного виховання у цілому.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Ватаманюк, Г. П. (2016). Український дитячий фольклор як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський. Вип. 7. С. 99-102.
3. Гавриш, Н. Косенчук, О. (2022). «Моя країна – Україна». Хрестоматія. Київ. 352 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» <https://bit.ly/3RZ79Bm>.
5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (від 29.07.2019р.) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c35937> (дата звернення: 25.11.2024).
6. Мосіященко, В. А. (2005). Українська етнопедагогіка. Суми. Університетська книга, 175 с.
7. Лозинська, Є. (2008). Українське народознавство дітям дошкільного віку. Львів. Оріяна-Нова, 208с.

УДК 373.2.015.31:159.922.75

Вільхова О.Г

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена актуальній проблемі поетапного формування просторових уявлень і понять у дітей дошкільного віку. Автор визначає багатогранність цього процесу, що відіграє важливу роль у загальному когнітивному і психічному розвитку дитини, аналізує розвиток просторового мислення та формування емоційного ставлення до простору вихованців сучасних закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: *простір, вихователі, формування просторових уявлень, просторові поняття, розвиток мовлення, персональний простір, психологічний простір, заклади дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Здатність орієнтуватися в просторі — це базова навичка, яка має бути сформована у дитини ще на етапі дошкільного віку.